

STOCKHOLMS PRESSVÄSEN

AF

THORE BLANCHE.

Den utveckling, som Stockholm under de sista trettio åren undergått, erhåller ett talande uttryck, om man ser på pressen i hufvudstaden och dess omfattning nu och under senare hälften af 1860-talet. Stockholm har under en mansålder fördubblat sitt invånareantal, men tidningspressen, som, vid sidan af en stigande folkmängd, har att räkna med en ständigt växande läslust, kan anteckna en vida starkare utveckling än hvad ensamt befolkningssiffran ger vid handen.

År 1867 utgäfvos i hufvudstaden fem dagliga tidningar. Främst i ledet på den liberala sidan gick »Aftonbladet» under August Sohlmans ledning. De konservatives organ var det år 1859 som en motvikt mot den s. k. »Aftonbladsliberalismen» grundade »Nya Dagligt Allehanda» med Karl Adam Lindström som hufvudredaktör. Mindre utprägladt som politiskt organ intog »Stockholms Dagblad», som ännu leddes af J. A. Walldén, ställningen som hufvudstadens kommunal- och annonstidning, medan den gamla »Post- och Inrikestidningar», som året förut öfverlåtits åt C. V. A. Strandberg, då, som nu, försåg allmänheten med officiella nyheter och mer eller mindre officiella annonser. Vid sidan af dessa fyra tidningar kämpade en ännu föga bemärkt tidning sin kamp mot den första tillvarons vedermödor. Det var den i slutet af år 1864 af Rudolf Wall grundade »Dagens Nyheter», hvilken på grund af sitt oansenliga yttre och sin karakter af billighetstidning sågs öfver axeln af den öfriga pressen.

Den dagliga pressen var sålunda, i förhållande till stadens storlek och den utvecklade tidningstekniken, betydande. 1860-talet var en politiskt vaken och intresserad tid. Man kämpade för stora tankar och försmådde icke trycksvärtans hjälp, då det gällde att arbeta för de egna idéernas framgång. Mycken talang utvecklades från så väl liberalt som konservativt håll och bar

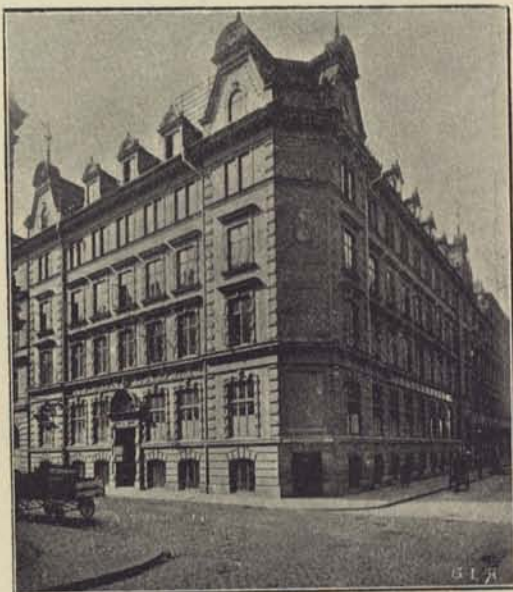
frukt i de olika partiernas organ. Icke endast de politiska ledarne, litet hvar började känna och förstå pressens betydelse, om än pressens män, socialt sedt, i allmänhet intogo en underordnad ställning.

Om den dagliga pressen efter tidens förhållanden var väl företrädd, så voro veckotidningarna fåtaliga. Undantager man den enda facktidning, som utkom så ofta som en gång i veckan, nämligen den af boktryckaren Emil Norstedt utgifna »Svensk Bokhandels-Tidning», så voro veckotidningarna endast tvenne. Dessa voro den år 1853 grundade »Väktaren, Tidning för kyrka och stat», hvars stiftare, friherre J. A. Posse, år 1865 affidit, samt skämttidningen »Söndags-Nisse», som under medlet af 1860-talet redigerades af den kvicke J. G. Schultz. Tvenne gånger i veckan utkom det »förskräckliga» »Fäderneslandet» och köptes naturligtvis af ingen, men var icke dess mindre af hvar och en nogsamnt känt och läst.

Sådana ställde sig tidningsförhållandena i hufvudstaden i slutet af 1860-talet.

Så föga utvecklade de än voro, var emellertid företagsamheten stor nog att röna inflytande af den första skandinaviska utställningen i Stockholm 1866. Med Hugo Nisbeth som förläggare och Alf Björkman som redaktör utgafs nämligen i sammanhang med utställningen en Expositionstidning, som från utställningens öppnande den 15 juni under loppet af tre veckor utkom dagligen, men efter 30nummer försvann från skådebanan.

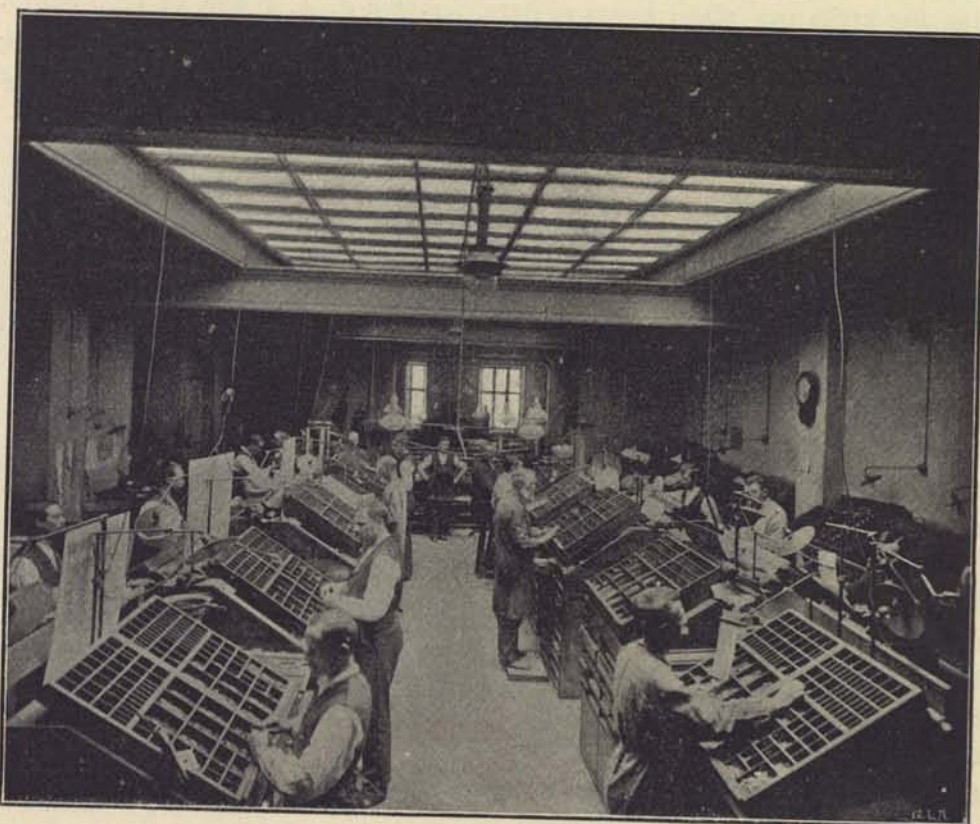
Den utveckling, som Stockholmspressen sedan dess undergått, står i samband med hela den förändring, som under tiden ägt rum på tidningsteknikens och kommunikationsväsendets områden, samt med ett ökad allmänt intresse hos den stora mängden af befolkningen. Lika gifvet är, att pressens växande makt och rikedom framkallat ekonomiska intressen. Kapitalet, som revolutionerat industrien och som hungrade efter räntor, måste förr eller senare inse, att tidningspressen kunde tjäna äfven andra ändamål än att vara språkrör för politiska partier. Man kan beklaga, att så blifvit förhållandet, men så länge kapitalet endast begagnar pressen som räntesökare, på samma sätt som det gör med hvilken industriell eller merkantil verksamhet som helst, så är därom ingenting ondt att säga. Och den stockholmska pressen har dessutom haft att uppvisa storartade bevis

123. Aftonbladet, Klara västra kyrkogata nr 7.

på mecenatskap, som utan tanke på ekonomisk vinst trädte uteslutande i de politiska idéernas tjänst.

Den dagliga hufvudstadspressen, som i slutet af 1860-talet utgjordes af »Aftonbladet», »Nya Dagligt Allehanda», »Stockholms Dagblad», »Post- och Inrikestidningar» och »Dagens Nyheter», räknar nu tolf organ. Den konservativa pressen har förstärkts genom uppkomsten af »Svenska Dagbladet», som grundades i slutet af år 1884, och »Vårt Land», som började utkomma jämnt ett år senare. »Svenska Dagbladet», som under de senare

124. Aftonbladets sätteri.

åren gjort sig till speciell tolk för den svenska agrarrörelsen, har emellertid under förra hälften af år 1897 inträdt i ett nytt skede, af hvilket man hittills endast känner, att tidningen vill vara en bärare af kulturella intressen. Det liberala partiet har erhållit ett nytt organ i den år 1889 bildade »Stockholms-Tidningen». Ett nytt politiskt parti, socialdemokratien, har i den år 1885 grundade »Socialdemokraten» erhållit sitt språkrör inom pressen, och de nykterhetsvänliga och frireligiösa sträfvandena hafva i det sedan år 1890 utgifna »Svenska Morgonbladet» sin särskilda tolk. Året 1896 har slutligen sett framkomma tvenne nya tidningar, bägge tillhörande det liberala partiet, nämligen »Dagen» och »Morgontidningen», af hvilka den senare särskildt vändt sig till de nykterhetsvänliga kretsarna. Ännu lifvigare har

verksamheten varit på vecko- och halfveckotidningarnas område. Från att på 1860-talet endast ha räknat trenne representanter, uppgår deras antal nu till mellan 50 och 60.

* * *

En tidning för billigt pris, med många och snabba notiser och anrättad på för den stora allmänheten smakligt sätt, var den ledande grundsats, från hvilken Rudolf Wall utgick, då han bildade »Dagens Nyheter».* Med eller mot sin vilja hafva de öfriga tidningarna följt hans föredöme. Rudolf Wall var en typisk representant för den moderna nyhetspressen. Han gaf det nya uppslag, hvarefter den svenska pressen i mer eller mindre grad bildat sig, och det lider ej heller något tvifvel därom, att »Dagens Nyheter» är de sista decenniernas märkligaste företeelse inom den svenska publiciteten.

125. Nya Dagligt Allehanda, Stora Vattugatan n:r 18.

Det var som billighetstidning »Dagens Nyheter» gjorde sin uppkomst. Billighetstendensen har sedan dess framträdtt allt starkare inom pressen, liksom på alla produktiva områden. Den är så långt ifrån utmärkande för den stockholmska pressen, att den tvärt om är ett gemensamt drag för alla länder med högt utvecklade pressförhållanden. Öfverallt gör prisbilligheten sig gällande. Förr eller senare nödgas äfven de äldsta och säkrast fotade tidningar sänka sitt pris.

Också se vi, huruledes inom hufvudstadspressen den ena efter den andra af de äldre tidningarna sänkt sina abonnementsafgifter och att samtliga nya, som uppstått, äro billighetstidningar.

Det afgörande steget i riktning mot de senaste årens billighetspress togs af den med 1887 års ingång startade »Stockholms Nyheter». Dess redaktör, Ulrik Fredriksson, var den förste, som med Rudolf Walls exempel för ögonen vågade fullständigt bryta med dittills gällande prisförhållanden. Det var ett djärft steg att sätta 2-öringen som enhet i 5-öringens ställe, men det vann framgång och inom kort efterföljare. Redan år 1888 uppstod

* Den var ursprungligen Leopold Almb, med kommission Hierta till Wall känd som.

den andra 2-örestidningen, den dock endast under loppet af ett knappt år utkommande tidningen »Dagen», men med »Stockholms-Tidningens» framträdande år 1889 var isen på allvar bruten och den nya billighetspressen ett fullbordadt faktum. År 1896 har sett ett nytt fortskridande på den inslagna vägen genom framkomsten af ytterligare tvenne 2-örestidningar: »Morgontidningen» och »Dagen».

En egendomlighet för Stockholmspressen, som sällan eller aldrig förekommer utomlands, är, att flertalet tidningar, förutom den för hufvudstaden afsedda stora upplagan, utgifva särskilda landsortsupplagor. Början härmed gjordes år 1876 af »Dagens Nyheter», och dess exempel följdes efter hand af de öfriga tidningarna. »Dagens Nyheter» har emellertid under år 1896 dragit in sin landsortsupplaga, hvaremot de andra tidningarna genom att åsätta

126. Stockholms Dagblad, Lilla Vattugatan nr 25.

sina landsortsupplagor synnerligen billiga priser söka vidmakthålla sin ställning i konkurrensen med den lokala landsortspresen. De bägge tidningarna »Vårt Land» och »Aftonbladet» hafva gått ännu längre och utgifva dessutom, i enlighet med föredömet af stora utländska blad, veckoupplagor, särskildt afsedda för

landsorten med dess på många orter långsamma postgång. »Aftonbladet» har under år 1896 tagit ytterligare ett steg i denna riktning och ändrat sin veckoupplaga till halfveckoupplaga, hvilken visat sig hafva en för skandinaviska förhållanden hittills osedd framgång och vid 1897 års början räknade sina postprenumeranter till öfver 100,000.

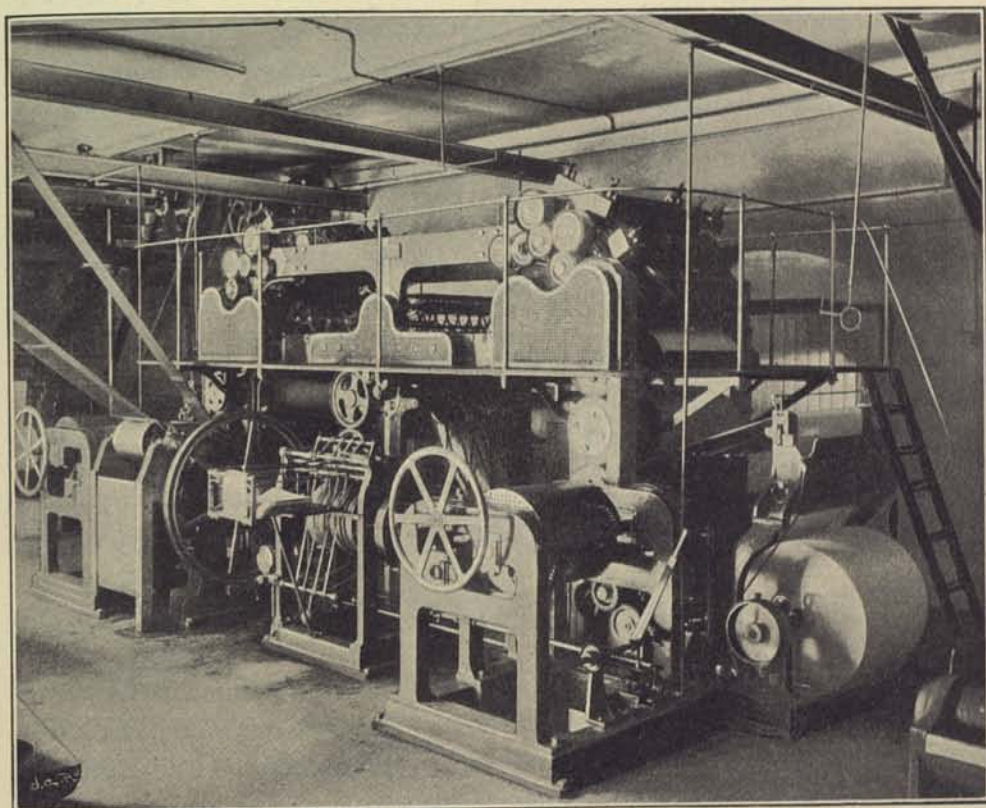
* * *

Den konservativa pressens äldsta och förnämsta organ är, som nämnts, »Nya Dagligt Allehanda», som sedan början af år 1891 redigeras af J. A. Björklund. Tidningen har i och med den år 1888 genomdrifna förändringen i landets ekonomiska politik, hvarigenom ett utprägladt tullskyddssystem kommit till makten, intagit en ledande ställning och får väl närmast anses uttrycka de politiska och ekonomiska åsikter, som göra sig gällande inom Första kammarens majoritet. Konservativ och skyddsvänlig ser tidningen

särskildt en fara för samhället i hvarje utvidgning af den politiska rösträtten. I jämbredd med dess konservatism går dess försvarsvänlighet.

I samma anda redigeras det af Gustaf Torelius utgifna »Vårt Land». Dessa bägge tidningar kunna anses utgöra den högkonservativa delen af hufvudstadspressen.

En mellanställning i politiskt afseende intages af »Stockholms Dagblad». Tidningen, som sedan medlet af år 1895 utgifves af C. O. Montan, är ett organ för den moderata delen af hufvudstadens befolkning. Dess

127. Dagens Nyheter's rotationspress.

mest påfallande politiska egenskaper äro dess frihandels- och försvarsvänlighet. »Stockholms Dagblad» är sedan gammalt en af hufvudstadens största annonstidningar och innehåller bl. a. kommunens annonser.

Starkast markerad som hufvudstadens stora politiska vänstertidning är nu, som förr, »Aftonbladet», som sedan 1890 utgifves af Harald Sohlman. Tidningen är en trogen anhängare af liberala och radikala reformplaner på det politiska och sociala området, bekämpar hvad den kallar för militarism och arbetar särskildt för en utvidgning af den politiska rösträtten.

Hufvudstadens andra stora liberala tidning är »Dagens Nyheter», sedan år 1889, då Rudolf Wall afgick från chefskapet, utgifven af Fr. Vult von

Stejern. »Dagens Nyheter» omfattar samma politiska program som »Aftonbladet», men följer sin grundläggares traditioner och kan närmast betraktas som en politisk nyhets- och annonstidning. Den är också huvudstadens största annonsorgan och intager i egenskap af tidningsaffär främsta platsen inom den svenska pressen.

Sveriges mest spridda dagliga tidning är den år 1889 bildade »Stockholms-Tidningen», som fortfarande utgifves af sin grundläggare, Anders Jeurling. Dess upplaga uppgår f. n. till öfver 60,000 exemplar. »Stockholms-Tidningen» gjorde sin framgång som 2-örestidning, men höjde år 1895 sitt lösnummerpris till 3 öre, samtidigt med att den utvidgade sitt format och närmade sig de stora tidningarna till omfång och uppställning. Till sin politiska hållning är den, liksom »Aftonbladet» och »Dagens Nyheter», liberal och frihandelsvänlig.

128. Stockholmstidningen, Stora Vattugatan n:r 12.

Till samma politiska bekännelse, men med särskild hänsyn till de fri-religiösa och nykterhetsvänliga elementen af huvudstadens befolkning, ansluter sig »Svenska Morgonbladet», som sedan sitt bildande år 1890 utgifves af L. P. Ollén.

Till de dagliga politiska tidningarna hör äfven »Socialdemokraten», hvars namn angifver dess politiska ståndpunkt och som utgifves af Hjalmar Branting. Vid sidan af den dagliga politiska pressen utkommer »Post- och Inrikes Tidningar», som utgifves af Svenska akademien och hvars redaktör sedan december 1894 är J. R. Spilhammar. Sin officiella ställning likmätigt intager »Post-Tidningen», såsom den i dagligt tal kallas, en neutral hållning i inre politiska frågor och uttalar sig endast, då regeringen genom dess spalter griper till ordet.

* * *

Vårt land lider af en påtaglig brist på revylitteratur. Viktiga frågor på den inrikes politikens område och allmänna sociala spörsmål äro hos oss så godt som uteslutande hänvisade till dagspressens behandling. Äfven den rent litterära revyen saknar hos oss värdiga representanter. Detta förhållande är så mycket mera i ögonen fallande, då man ser den mängd

af gedigna populära tidskrifter, som särskildt den romanska och anglosachsiska världen producerar.

Hvad vi däremot icke sakna utan tvärt om äga i stor mängd är veckotidningar af lättare halt, hvilka lefva af det skum, som veckans händelser alstra och som endera öfverses af eller också icke lämpar sig för den dagliga pressen.

Den tid är förbi, då det gamla »Fäderneslandet» ensamt serverade veckans »chronique scandaleuse» och lästes i smyg af folk, som skickade sitt tjänstefolk för att köpa den. »Fäderneslandet» lefver numera ett ganska obemärkt lif och väcker sällan någon sensation, hänvisad som den är till de djupare lagren af befolkningen. Inom den öfriga publiken har den ersatts af yngre tidningar, hvilka hvar och en på sitt sätt söka väcka intresse och lägga beslag på allmänhetens uppmärksamhet. Enär utrymmet för denna uppsatts icke medgifver ett ingående på alla de veckotidningar, som utgifvas i hufvudstaden, må här endast framhållas de mest kända.

Den egendomligaste af dessa tidningar är »Figaro», sedan år 1888 utgifven af G. F. Lundström, mest bekant under sin signatur »Jörgen». »Figaro» intager en plats för sig inom den svenska pressen. Den redigeras uteslutande ur synpunkten af sin utgifvares personliga sympatier och antipatier och presenterar sig årgång efter årgång som en oafbruten följd af kåserier. I dessa kåserier framstår »Jörgen» såsom den svenska journalist, som drifvit de personliga smädelsorna längst, men han framstår också som en ovanligt originell talang, en född kåsör, med en språkbehandling, som i all sin subjektivitet och öfverdrift icke varit utan inflytande.

Bland öfriga veckotidningar märkes »Hvad Nytt från Stockholm?», utgifven af L. Ljunglund, hvilken vänder sig mera till den kvinnliga delen af publiken, under det att »Figaro» är en speciell herrtidning.

Af skämttidningar äger hufvudstaden fyra, bland hvilka främsta platsen intages af »Söndags-Nisse», sedan år 1894 redigerad af Hugo Vallentin. Under Vallentins ledning har »Söndags-Nisse» blifvit en politisk skämttidning, som i olikhet med sina kolleger hufvudsakligen redigeras med hänsyn till den gångna veckans händelser och i hvarje nummer är försedd med kartonger öfver politiska personer eller andra, som ådragit sig uppmärksamhet under veckan.

Den mest spridda af de öfriga skämttidningarna är »Kasper», grundad år 1869 af Richard Gustafsson, som fortfarande är dess redaktör. »Nya Nisse», utgifven af Julius Hödel, är mindre spridd. Ny för året är den af Albert Engström redigerade »Strix».

Af illustrerade veckotidningar för hemmet och familjen utgifvas i Stockholm endast tvenne af betydelse, nämligen »Ny illustrerad Tidning», utgifven af Olof Granberg, samt »För svenska hem», redigerad af John Johnsson.

Damvärldens speciella intressen äga i »Idun», praktisk veckotidning för kvinnan och hemmet, utgifven af Frithiof Hellberg, en vida spridd tolk.

Sporten och dess olika grenar hafva i »Tidning för Idrott», redigerad af A. Lindman och V. G. Balck, ett särskildt organ, tvifvels utan det förnämsta idrottsbladet i Norden, hvarjämte velocipedsporten äger ett särskildt språkrör i den af Per Fromm utgifna tidningen »Hjulsport». Öfriga facktidningar af större betydelse och spridning äro den af Vilhelm Kôersner utgifna »Börstidningen», organ för handel, industri, sjöfart samt bank- och försäkringsväsen, industritidningen »Norden», utgifven af Per Lindell, — hvilken äfven i sammanhang med Allmänna konst- och industriutställningen utgifver en särskild utställningstidning, benämnd »Nordens Expositionstidning», — »Teknisk Tidskrift», utgifven af Svenska Teknologföreningen och redigerad af J. M. Borgstedt, samt »Svensk Läraretidning», utgifven af Emil Hammarlund.

* * *

Stockholmspressen har en gemensam samlingspunkt i »Publicistklubben». Klubben är öppen för hela den svenska pressen, men själfklart är, att vid dess sammankomster, som med undantag för sommarmånaderna äga rum hvarannan fredag, stockholmspressen skall vara öfvervägande representerad. Publicistklubben har under sitt öfver tjuguariga bestånd varit af stor betydelse för hufvudstadspressen och dess medlemmar. Här mötas män, representerande motsatta politiska uppfattningar, under diskussioner om inre frågor, gemensamma för pressen i dess helhet. Dess lokal, samlingspunkten för så vidt skilda intressen, torde vara en af de fredligaste föreningsställen i hufvudstaden. Politiska frågor af hvad slag de vara må äro härifrån bannlysta. Aktning för hvars och ens öfvertygelse, sympati för hvarje ärligt sträfvande och uppskattning af personliga egenskaper äfven hos den politiska motståndaren äro egenskaper, som utmärka Publicistklubben och hvarigenom den vid flera tillfällen kunnat uppträda som representant för hela den svenska pressen.